

Emlékezés Ipolyi Arnoldra

Ipolyi Arnold nagyváradi katolikus püspök, művészettörténeli író halálának 100. évfordulója alkalmából pénteken emlékülést és kiállítás rendeztek Esztergomban.

Az ülésen 12 előadás hangzott el Ipolyi Arnold tudományos és értékmérő munkásságáról. Rottler Ferenc, a TIT főtitkára a püspök történelemelméleti munkásságát, dr. Török József, a Hitudományi Akadémia professzora az egyház történetében betöltött szerepét méltatta. Dr. Guthy Andor, a Szent István Társulat elnöke előadásában azokra az évekre emlékeztetett, amikor Ipolyi Arnold hatalmas tudásával és rendkívüli szervezőképességével felvirágoztatta e társulatot. Dr. Hoppál Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia néprajzi kutatócsoportjának munkatársa „A magyar mythologia” című, 1854-ben megjelent Ipolyi-művet értékelte.

Az esztergomi tudományos emlékülésen Ipolyi művészettörténeli munkásságáról, nagy értékű műgyűjteményéről is tartottak előadásokat. Hagyatékában — amely a Szépművészeti Múzeum és az esztergomi Keresztény Múzeum birtokába került — 220 táblaképet, 40 szobrot, 20 gobelint, 40 keleti szőnyeget, 137 kerámiát, 218 ötvöstárgyat, 96 népl. himzést és 2 ködedet tartanak nyilván. E műkincsek egy részéből most emlékkiállítást nyitottak az esztergomi Keresztény Múzeumban.

„Nemzeti múltunknak vannak századai, melyekből egy lap történeti feljegyzést, vagy egy sort nyelvünkön nem vagyunk képesek felmutatni; míg ugyanazon századokból magas műveltségi állapotot tanúsító számos műemlékünk maradt ránk. Minden ily nemzeti műemlék elenyészésével nyilván történetkönyvünknek

egy-egy lapja szakad ki!” — e súlyos szavak írója — Ipolyi Arnold — száz évvel ezelőtt, 1886. december 2-án hunyt el Nagyváradon, röviddel püspöki kinevezése után.

Ki volt ez az ember, akit egyaránt tisztelnek mint egyházi vezetőt, történészt, régészt, néprajzost és művelődéspolitikust, mivel mindegyik szakterületen maradandót alkotott. Élete és munkássága bizonyítja, hogy szemlélete és a nemzeti haladás érdekében tett erőfeszítései nagyon is előremutatóak voltak.

1823. október 18-án született Ipolykeszin, Hont megyében. Családja német eredetű volt, egyik öse a füleki vár hadnagyaként Mária Teréziától kapott nemesiséget. Ekkor változtatták a Stummer nevet Ipolyira. A történet-tudományok és a papi pálya iránt hamar elhivatottságot érzett, tanulmányait Pozsonyban, Nagyszombatban és a bécsi Pázmáneumban végezte.

Mint fiatal lelkes 1845-ben nevelőnek került báró Mednyánszky Alajoshoz, ahol hatalmas levél- és oklevélgyűjtemény mélyítette tovább érdeklődését a régmúlt iránt. A bárótól tanult feltétlen tiszteletet, megértést és szeretetet minden nemzetiség iránt.

1847-ben a Pálffy családnál nevelősködött, majd a Pozsony melletti Zohor — szlovák falu — plébánosa lett. 1846-ban a Kisfaludy Társaság pályázati felhívást adott közre a magyar mitológia megírására. Az ötvenes évek elejére elkészült az a nagy jegyzetanyag, amelyre az 1854-ben megjelent *Magyar Mythológiát* építette (hamarosan megjelenik hasonmás kiadás). Ez a mű volt szellemi kultúránk első elemző összegzése, ráadásul a teljesség igényével készült. Bár Csengery Antal, a kiváló közéleti polihistor bíráló megjegyzésekkel illette a művet, a tudományos közvélemény hamar igazságot szolgáltatott. A Magyar Tudományos Akadémia Marczibányi-jutalommal tüntette ki a Mythológiát.

Közben értekezéseket írt a magyar történetírás kezdeteiről, a keresztény templomi művészetről, Rimai János költőről, a pozsonyi Szent Anna-kápolnáról, a Pálffy család díszserlegéről, a csallóközi műemlékekről. Bejárta az ország nagy részét, újtjainak célja nem csupán a műemlékek leírása és számbavétele, hanem stílszerű restaurálásának előmozdítása volt. Visszatekintve, a műemlékvédelem megalapítóját is tisztelhetjük Ipolyi személyében.

A középkori magyar ötvösművekkel is foglalkozott, találónan jegyezve meg: „A műépítéssel magával karanfogva jártak már,

nevezetesen a középkorban, nem csak a szobrászat és festészet, de a kisebb művészetek is; az ötvös- és kovács-, az arany-, ezüst- és rézművesig és a himzésig.”

Közben időt szakított arra is, hogy Kubinyi Ferenc és Henszmann Imre társaságában *Konstantinápolyba utazzon Mátyás király könyvtárának darabjai után kutatva*. Több kódexet megtalált, de miután a kormány nem tett hivatalos lépéseket a becses értékek megszerzéséért, ott penészedtek a Kubbe-alti kincstár dohos termeiben, míg az orosz-török háború után a szultán ajándékba nem adta az országnak a corvinákat.

1863—1869 között az egrri főegyházmege kanonoka volt. Monográfiának beillő tanulmányban ismertette az *egri székesegyház történetét, mint a középkori Magyarország egyik legszebb és legnagyobb építészeti alkotását*. A hatvanas években Pestre került a papi szeminárium rektoraként, ahol helyet adott a rutén, román és galíciai görög katolikus növendékeknek is. A *Szent-István Társulat alelnöke* lesz, bankkolcsónokból olcsó tankönyveket adott ki a nemzetiségek részére. Történészként szerkesztette a *Hazai Okmánytárát*, és mint a *Magyar Történelmi Társulat* elnöke, elindítja ma is tartó útjára a *Századok* című folyóiratot.

A történelem és a magyar történeti szellem című esszéjében először foglalkozik a nemzeti tudat kialakulásának kérdéseivel. A téma ma is időszerű, jelentős kutatások folynak ezen a téren. 1872-ben a *besztercebányai püspöki széket* foglalta el. Iskolákat alapított, ahol politechnikai oktatást vezetett be, a leánytanulónak is. Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat elnökévé választják; javaslatára hozták létre a *Magyar Történelmi Arcképcsarnokot* (ma a Nemzeti Múzeumban van). *Tudományszerzői tevékenysége* élete utolsó évtizedére teljesedett ki. Elnöksége alatt működött a szent korona és a koronázási jelvényeket vizsgáló bizottság, munkájáról terjedelmes kötetet adott ki. Pályája utolsó állomása a nagyváradi püspökség volt 1886-ban, ahol igen hamar utolérte a halál. *Összes vagyonát kulturális célokra hagyta, mellyel megalapította az esztergomi Keresztény Múzeum és a Szépművészeti Múzeum gyűjteményét.*

Szavai, amelyeket akadémiai beiktatásakor mondott, ma is időszerűnek: „...őrizzük emlékeinket, gyűjtsük össze töredékeinket, nehogy végleg elveszzenek, s ezáltal is üresebb legyen a múlt, szegényebb a jelen, s kéte-sebb a jövő”.

Hankó Ildikó